

Propuneri metodologice de restaurare a icoanelor pe sticlă. Studii de caz: icoane de la Laz

Anastasia Floroiu

Diana Mirea

Beatrice Octavia Păruș

În atelierele de restaurare Danart au fost aduse cinci icoane pe sticlă dintr-o colecție particulară. După datele inscripționate pe patru dintre ele (1857, 1863, 1894, 1897) și după maniera de lucru¹ ele pot fi încadrate în cea de-a doua perioadă a școlii de pictură de la Laz². Centrul de pictură de la Laz, considerat unul dintre cele mai importante centre de pictură pe sticlă din partea de sud-vest a Transilvaniei este situat pe Valea Sebeșului în județul Alba. El a adus în atenția specialiștilor de istoria artei familii ca Poienariu, Zamfir, Pavel și Savu. Specifice pentru icoanele din Laz sunt finețea realizării, ramele torsate și culoarea albastră a fondului³ care conform Erminiei Picturii Bizantine este culoarea cerească⁴ și pe care o recunoaștem în toate cele cinci icoane.

Trei dintre icoane reprezentau cunoscuta temă „Maica Domnului Îndurerată”⁵. Icoana datată 1863 se deosebește de celelate prin chipul oarecum resemnat al Maicii Domnului, gestul prin care aduce mâinile la piept și nu în ultimul rând prin florile pictate pe fond. În icoana datată 1857 anul este cu atenție încadrat. Icoana nedată este și ea specială față de celelate prin razele aureolei, albul veșmintelor de sub maphorionul Maicii și chenarul pictat. Ambele icoane reprezentându-l pe Sfântul Ierarh Nicolae au rame torsate, în cea datată 1897 fiind înconjurat de 12 scene iar în cea datată 1894 având în plan secund o parte din minunile sale.

¹ Stil miniatural datorat influenței tipăriturilor dar tributar erminiilor. Folosirea frecventă a roșului, verdelui sau negrului.

² I. Dancu, D. Dancu, *Pictura Țărănească pe sticlă*, București, 1975, p. 99.

³ *Ibidem*, p. 104.

⁴ Michel Quenot, *Icoana fereastră spre absolut*, București, 1993, p.79.

⁵ Maica Domnului, cu chipul înclinat spre dreapta îmbrăcată în palla și un maphorion negru pe exterior își plânge Fiul înfățișat în plan secund pe cruce pentru păcatele lumii.

Execuția tehnică a icoanelor pe sticlă nu este diferită de la un centru de pictură la altul, iconarii având nevoie doar de sticlă, culori și lemnul pentru ramă. Se pare că sticla pentru centrele de la Lancrâm și Laz era cumpărată de la o fabrică construită de sași cu ajutor german din Petrești. Culorile erau procurate de la Sebeș și prelucrate în momentul folosirii cu ulei de in și acetat de plumb. Conturul se făcea după un model desenat pe hârtie cu pană de gâscă și cerneală specială de clei. Se picta în sens invers, de la contururi și inscripții la fonduri, cu condee din păr de pisică. Rama se executa în acelaș atelier iar între versoul din lemn și sticla pictată se punea o hârtie de protecție⁶.

Icoanele studiate în acest articol prezentau o stare de conservare precară datorată uzurii funcționale și a condițiilor improprie de păstrare și manipulare.

Fig. 1. „Maica Domnului Îndurerată”

Fig. 2. „Maica Domnului Îndurerată”

Deși se puteau observa minime intervenții recente de estetizare, ramele și versourile în care sunt fixate icoanele prezentau totuși lacune de mici dimensiuni, eroziuni, zgârieturi, orificii de zbor rămase în urma unui atac biologic inactiv în momentul actual, orificii ale unor cuie folosite în trecut pentru prindere și fisuri ale blatului de lemn.

În colțurile ramelor adezivul folosit necorespunzător la fixarea celor patru blaturi și-a pierdut calitățile. Între versourile de lemn și sticla pictată au fost atașate la un moment dat coli de hârtie de calitate inferioară, lipite direct pe pelicula de culoare cu un clei organic având o concentrație mare. În timp acesta s-a contractat angrenând

⁶ www.diam.uab.ro/istorie.uab.ro/publicatii/colectia_bcsc/bcsc_2/29_purcar.pdf.

și smulgând pelicula de culoare. La nivelul suportului puteau fi observate lacune de diverse dimensiuni și fisuri. Pelicula de culoare prezenta depuneri aderente (depozite biologice, praf) și slab aderente, numeroase desprinderi, exfolieri și lacune până la suport.

Fig. 3. „Sfântul Ierarh Nicolae”

Fig. 4. Starea de conservare fragment verso (depuneri aderente, depozite biologice, fisuri)

Fig. 5. Stare de conservare suport și pelicula de culoare
(fracturi și lacune ale sticlei, exfolieri și lacune ale peliculei de culoare)

După o analiză atentă a stării de conservare s-au stabilit diagnosticul și metodologia de restaurare. Primul pas a constat în separarea icoanelor de suporturile auxiliare.

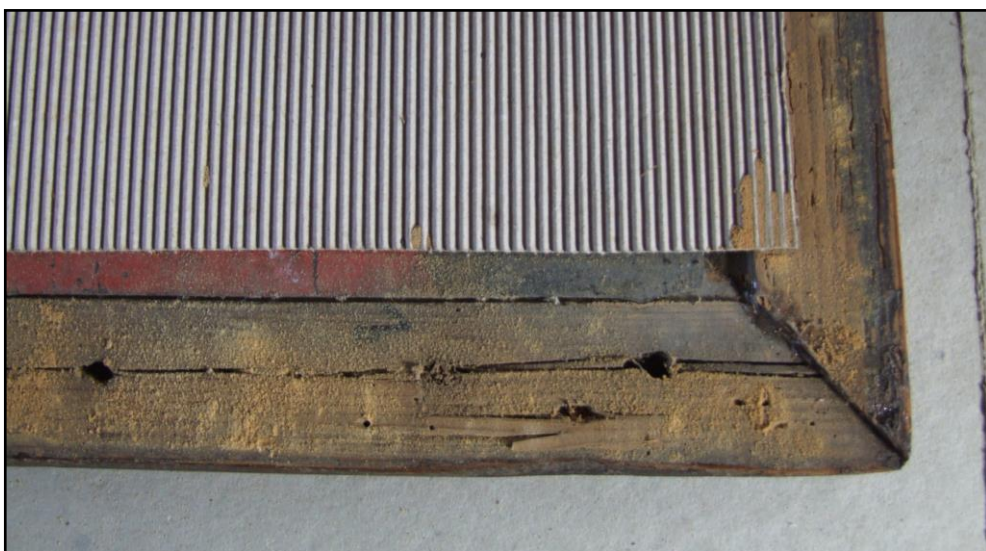

Fig. 6. Îndepărtarea suportului auxiliar

Icoanele au trecut la etapa de desprăfuire și consolidare iar suporturile au fost supuse unor proceduri de dezinsectizare preventivă având în vedere atacul biologic anterior. Biocizarea s-a realizat cu o soluție de Per-xil 10 prin pensulare pe întreaga suprafață după care elementele au fost depozitate în pungi de plastic închise ermetic timp de două săptămâni. Este de precizat faptul că intervențiile la suportul auxiliar (rame și spate) au fost minime asigurând doar prevenirea unui eventual atac biologic.

Icoanele au fost desprăfuite cu ajutorul unor pensule moi iar depunerile au fost îndepărtate după consolidare cu o soluție de apă distilată și alcool etilic absolut.

Având în vedere că metodologia de restaurare impune folosirea materialelor compatibile, identice sau cât mai apropiate de cele folosite la realizarea operei, în urma cercetărilor teoretice cu privire la obiect și a testelor de consolidare efectuate s-a optat pentru consolidarea celor cinci obiecte cu emulsie de ou în care s-a adăugat Preventol R 43 în concentrație de 3 %.

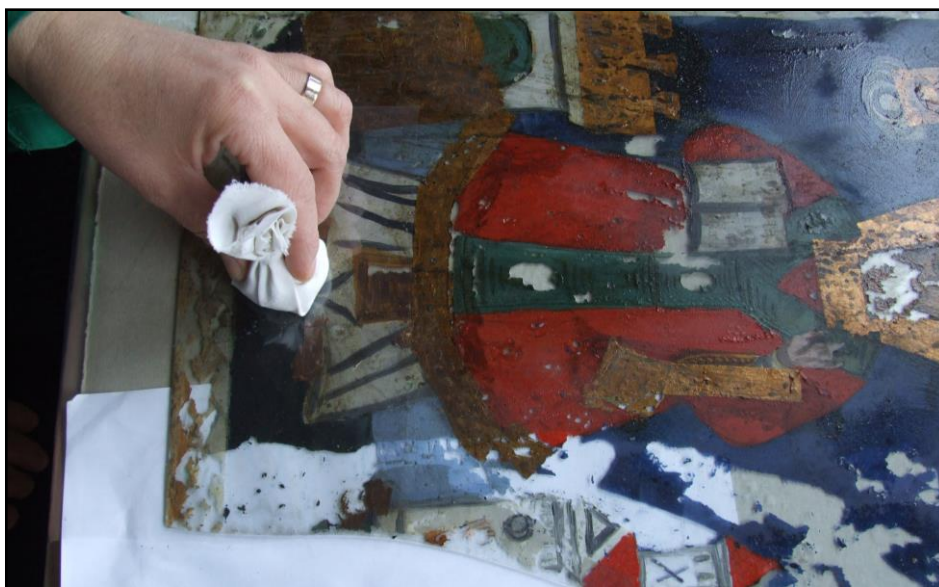

Fig. 7. Consolidarea peliculei de culoare

Operațiunea s-a efectuat prin pulverizarea cât mai egală a consolidantului. După o emoliere ușoară pelicula de culoare s-a presat prin intermediul unei foițe de Melinex. Știut fiind faptul că operațiunea de consolidare este invazivă asupra obiectului, emulsia de ou este în cazul acesta un consolidant ce își propune să reactiveze liantul folosit de maeștri.

Lacunele suportului au fost completate cu bucăți de sticlă veche de aceeași grosime tăiate pe forma lacunei și atașate suportului cu ajutorul unei rășini sintetice bicomponente.

Fig. 8. Lacună suport

Fig. 9. Completare parțială a lacunei

Lacunele peliculei de culoare au fost degresate cu o soluție compusă din apă distilată și alcool etilic în proporție de 1/1 apoi integrate cromatic conform principiilor restaurării. Tehnica de execuție pentru care s-a optat a fost velatura, culorile folosite au fost tempera iar liantul emulsia de ou.

Fig. 10. Detaliu integrare cromatică

Operațiunea a avut ca scop facilitarea lecturării imaginii fără a întâlni zone lacunare ce ar putea distra atenția ca puncte de interes. După finalizarea procesului de restaurare icoanele au fost fixate în suporturile auxiliare.

Fig. 11, 12. „Maica Domnului Îndurerată” după intervenția de restaurare

Fig. 13. Icoana „Maica Domnului Îndurerată” după restaurare

Fig. 14. Icoana „Sfântul Nicolae” după restaurare

Fig. 15. Icoana „Sfântul Nicolae” după încheierea procesului de restaurare

Summary

The authors of this article wanted to highlight the methodology of the restoration of icons painted on glass, by means five icons of Laz. They focused on five objects from the second half of the 19th century. They came to the workshop presenting numerous degradations. It was necessary to intervene at the level of the base; it was also necessary to consolidate and to integrate the color pellicles. The methodology has closely followed the principles of restoration.

Keywords:

Laz, icons, 19th century, restoration, methodology.